

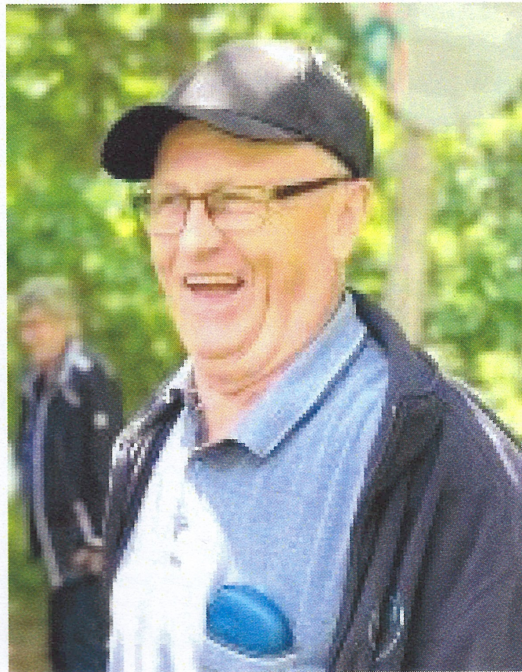

Årsskrift 2026

Grejs Lokalhistorisk Forening

Grejs under den kolde krig og Arnes fortælling

Af Elisabeth Poulsen, Grejs

Indledning

For mange nutidige grejsboere er den kolde krig noget, man kender fra bøger, radio og fjernsyn. For andre er det minder fra barndom og ungdom – og for nogle er det erindringer, der er tæt knyttet til livet her i Grejs. Derfor har Lokalhistorisk Forening valgt, at årsskriftet for 2026 skal give et indblik i, hvordan den kolde krig satte sine spor i Grejs og omegn. Vi tager et kig tilbage på, hvordan livet i Grejs blev oplevet i Koldkrigsperioden.

Vi begynder med en fortælling fra Koldkrigsperioden – fortalt af Arne Nørskov Madsen, der bor på Sønderskovgaard på Vestermarksvej i Grejs.

Arnes fortælling

- et liv levet i forandringens tegn

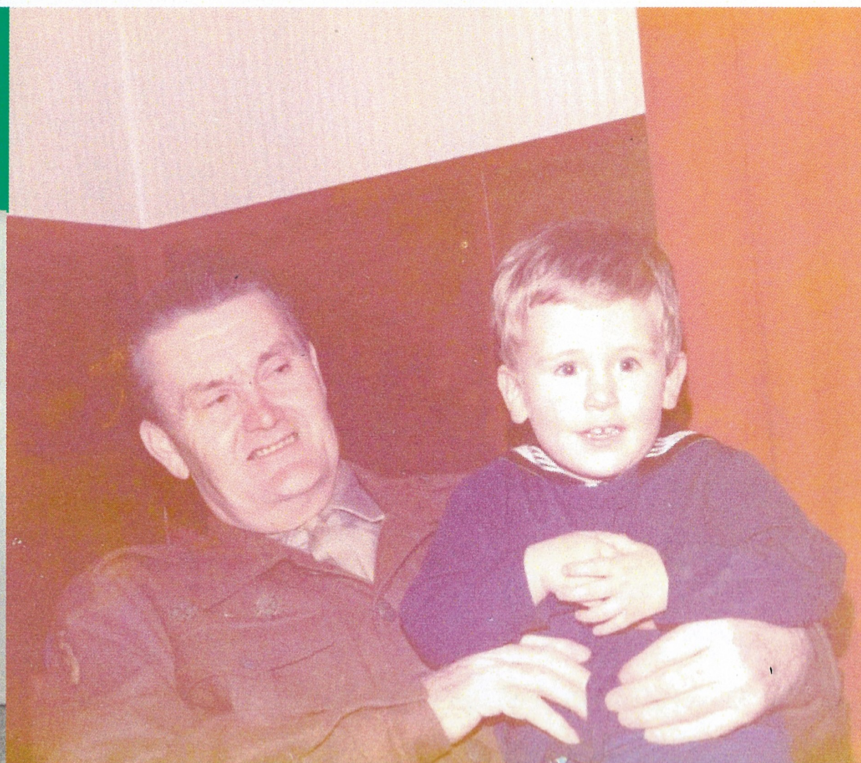
Barndommens rammer og værdier

Arne fortæller: *“Jeg voksede op i en familie, hvor der var orden i tingene. Hverdagen var struktureret, og alle havde deres pligter. Vi var flere søskende, og man lærte tidligt at dele og tage hensyn. Når der var arbejde, der skulle gøres, hjalp man til. Det var ikke noget, man diskuterede – det var bare sådan, det var.*

Mine forældre talte ikke meget om følelser, men de viste gennem deres handlinger, at familien kom først. Min far arbejdede mange timer, og min mor sørgede for, at hjemmet fungerede. Der var ikke mange penge, men der var styr på økonomien, og man lærte at passe på det, man havde.

I Grejs kendte man hinanden. Hvis man lavede gale streger, vidste ens forældre det ofte, før man selv nåede hjem. Men det betød også, at hvis nogen blev syge eller kom i vanskeligheder, så trådte naboer og familie til. Det gav en tryghed, som er svær at forklare for dem, der ikke selv har oplevet det.”

Brudeparret
Lis og Arne Nørskov
Madsen
– de blev viet i 1970.

Arnes far, Kristian i militæruniform
sammen med sit barnebarn Jan.

Sønderkovgaard engang i starten af 1950erne – gården er Arnes barndomshjem og Arne er 3. generation i familien på gården. Gården er siden dengang udvidet og moderniseret meget omfattende.

Ungdom, ansvar og en verden i skyggen af krig

Arne fortæller: *“Som ung blev det tydeligt, at verden var større end Grejs. Man skulle tage stilling til arbejde og fremtid, og for mange handlede det først og fremmest om at komme i gang og bidrage. Uddannelse var ikke altid et frit valg, men noget, der måtte tilpasses familiens og tidens muligheder.*

Selv om Anden Verdenskrig var slut, fyldte den stadig meget i de voksnes fortællinger

Jeg husker ikke krigen selv, men man kunne mærke, at den havde sat dybe spor. Samtidig blev man mere og mere opmærksom på den nye usikkerhed, der fulgte med Den kolde krig.

Begivenhederne i Ungarn i 1956 gjorde et stort indtryk. Det var en øjenåbner for mange og viste, at frihed ikke var en selvfølge, og at magt kunne bruges brutalt. Det var første gang, jeg for alvor forstod, at det, der skete langt væk, også kunne få betydning for os herhjemme.”

Arnes far, Kristian som hjemmeværnsmand, bevæbnet og iført engelsk militæruniform, da man ikke havde en færdig dansk uniform klar til Hjemmeværnet på det tidspunkt.

Beredskab, Hjemmeværn og fællesskab

Arne fortæller: "Tanken om beredskab og ansvar førte mange ind i Hjemmeværnet. Det handlede ikke om krig, men om pligt og fællesskab. Foreningslivet bandt folk sammen på tværs af alder og baggrund, og mange venskaber varede hele livet.

I de år voksede tanken om at være forberedt og tage ansvar. Der var en udbredt følelse af, at hvis noget skulle ske, måtte man kunne stille op. Det var en vigtig del af forklaringen på, at mange meldte sig ind i Hjemmeværnet.

Hjemmeværnet og de lokale faciliteter – herunder skydebanen ved Grejs – var en del af denne beredskabstanke. Det handlede ikke om krigslængsel, men om ansvar, tryghed og om at kunne hjælpe, hvis landet eller lokalsamfundet fik brug for det. Øvelserne og samværet styrkede fællesskabet og gav en følelse af, at man gjorde sin pligt.

Foreningslivet kom i det hele taget til at fylde meget i mit liv. Det var dér, man mødtes på tværs af alder og baggrund. Man kendte hinanden som mere end naboer eller kolleger – man havde et fælles formål. Mange af mine længstvarende venskaber stammer fra foreningslivet og Hjemmeværnet, hvor tillid og samarbejde var afgørende."

Arne i uniform som nyudnævnt hjemmeværnsmand.

Atomtruslen, spionage og usikkerhed

Arne fortæller: *“Nyheder om atomprøvesprængninger og fortællinger om spionage og gensidig afskrækkelse gjorde indtryk. Usikkerheden var der altid – også når man ikke talte om den.*

For selv om verdenskrigene var slut, forsvandt uroen aldrig helt. Tværtimod voksede der en ny frygt frem – frygten for atomkrig. Man vidste, at der fandtes våben, som kunne ødelægge alt på én gang, og at stormagterne hele tiden udviklede og afprøvede dem.

Der var jævnligt nyheder om atomprøvesprængninger. Man så billeder og filmklip i fjernsynet, og selv om det foregik langt væk, virkede det skræmmende nært. Synet af paddehatteskyerne fra fx de amerikanske prøvesprængninger vakte frygt. Den tanke satte sig i kroppen og forsvandt aldrig helt igen.

Jeg så engang en film i fjernsynet, som gjorde stort indtryk. Den handlede om en kvinde, der arbejdede med atomforskning og videregav

HJEMMEVÆRNET DIPLOM

MG Arne Nørskov Madsen ved Hjemmeværnsdistrikt Horsens

har med 134 points kvalificeret sig til

bronzemærke i Maskinpistol M49

Horsens den 12. NOV 19 92

H. P. Madsen
H. P. Madsen

Hjemmeværnets 20-års tegn

HJEMMEVÆRNET DIPLOM

Arne Nørskov Madsen ved Hjemmeværnsdistrikt Horsens

har med 169 points kvalificeret sig til

sølvmærke i geværskydning

Horsens den 22. NOV 19 92

H. P. Madsen
H. P. Madsen

HJEMMEVÆRNET DIPLOM

MG Arne Nørskov Madsen ved Hjemmeværnsdistrikt Horsens

har med 76 points kvalificeret sig til

bronzemærke i Førstehjælpsprøven

Horsens den 14. NOV 19 78

H. P. Madsen
H. P. Madsen

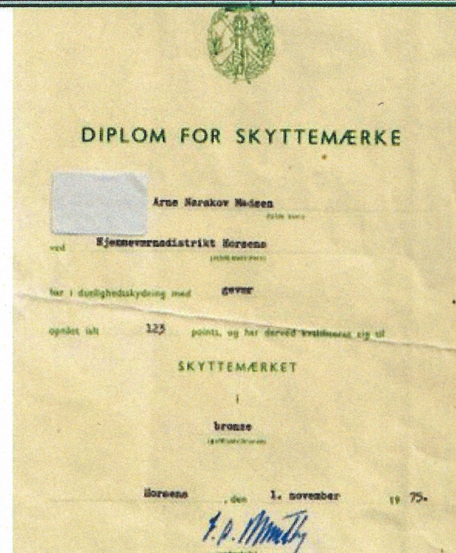
er tildelt

Arne Nørskov Madsen
Hjemmeværnskompagni 3504

Horsens den 5 APR 1995

O. Stampe
O. Stampe

Chef for Hjemmeværnsdistrikt 35 Horsens

Arnes diplomer fra Hjemmeværnet med sølv- og bronzeskydemærker i gevær og maskinpistol, samt i førstehjælp. I midten Hjemmeværnets 20-års tegn tildelt Arne for tjeneste i Hjemmeværnskompagni 3504 Horsens.

oplysninger til Sovjetunionen, fordi hun mente, det kunne forhindre, at atomvåbnene blev brugt. Hun talte om den gensidige afskrækkelse – tanken om, at hvis begge sider havde de samme våben, ville ingen turde tage det første skridt.

Den historie har jeg ofte tænkt over siden. Den siger noget om, hvor langt mennesker var villige til at gå i en tid, hvor frygten for atomkrig prægede alt.”

En verden i forandring

Arne fortæller: “Jeg har oplevet store forandringer: fra sort-hvid fjernsyn til internet og døgnyheder. I dag bliver vi konstant mindet om konflikter og uro i verden, og det kan give anledning til nye bekymringer.

Måske har mange år med fred gjort os for trygge. Vi har vænnet os til at tænke, at problemerne altid var langt væk. I dag føles de tættere på, og det gør indtryk – også når man er blevet ældre.

Livet har lært mig, at mennesker grundlæggende ligner hinanden mere, end vi tror, men også at vores erfaringer former os forskelligt. Krig, fattigdom og muligheder sætter spor.

Hvis jeg skal samle mit liv i få ord, har det handlet om ansvar, fællesskab og om at forsøge at gøre det rigtige – også når det ikke var det nemmeste.

Verden bliver ikke som før, og det skal den heller ikke. Men jeg håber, at noget af det, vi stod for – sammenhold, pligtfølelse og omsorg – vil leve videre.

For uanset hvor meget tiderne skifter, er det afgørende, at vi har hinanden.”

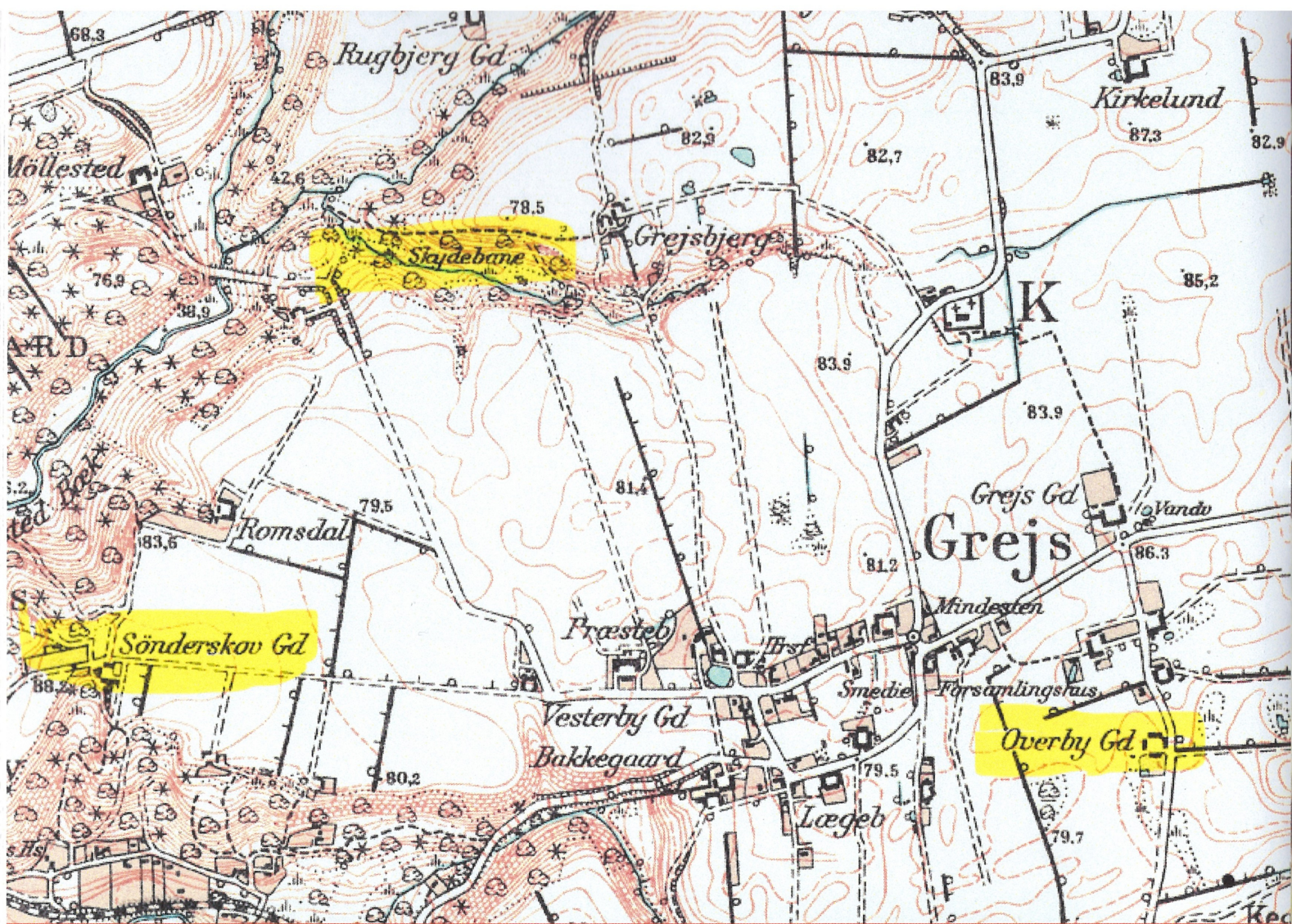
Hvad var den kolde krig?

I Arnes historie ligger den kolde krig som en fast tilstand i baggrunden – og betegner den storpolitiske konflikt, som prægede verden efter Anden Verdenskrig. Perioden regnes normalt fra 1945, hvor krigen sluttede, til 1991, hvor Sovjetunionen brød sammen.

Konflikten stod mellem de vestlige, kapitalistiske lande med USA i spidsen og de kommunistiske lande i Østblokken under ledelse af Sovjetunionen. Der blev aldrig udkæmpet en direkte krig mellem stormagterne, men verden var præget af oprustning, atomtrusler, propaganda og stedfortræderkrige, hvor stormagterne ikke kæmper direkte mod hinanden, men i stedet støtter hver sin side i en lokal eller regional konflikt.

Frygten for en altødelæggende atomkrig lå som en konstant baggrund i hverdagen – også i små lokalsamfund som Grejs.

I dag oplever vi igen nyheder i medierne, som kan give både børn og voksne bekymringer for, hvordan verden ser ud i morgen. Her ser vi tilbage på, hvordan livet i Grejs blev oplevet under den kolde krig.

Topografisk kort med en ældre udgave af Grejs. Gul markering af Sønderskovgaard, skydebanen og Overbygård. Gården Romsdal og Vesterbygård er også vist på kortet.

En hverdag i Grejs - i skyggen af verdenspolitikken

I Danmark blev den kolde krig aldrig oplevet som egentlig krig, men den satte alligevel tydelige spor i hverdagen. En af virkningerne var Hjemmeværnet, som blev oprettet i 1949 og voksede hurtigt. Fra omkring 20.000 medlemmer nåede tallet op på cirka 70.000 i anden halvdel af 1950'erne.

I Grejs og omegn havde mange familier, allerede før Hjemmeværnet blev oprettet, en tilknytning til skytteforeninger og lokalt beredskab. Det prægede opvæksten, fritiden og den måde, man talte – eller netop ikke talte – om verdenssituationen på. Når man som barn overhørte faretruende nyt i radioen, talte forældre ikke med deres børn om det. Forældrene havde selv en iboende angst fra perioden under Anden Verdenskrig, og denne angst kom også til at bo i børnene under den

kolde krig. Det var en overhængende krigstrussel, som både børn og voksne bar på – men ikke talte om.

Flere fædre i Grejs havde selv oplevet besættelsen under Anden Verdenskrig. Nogle havde været aktive i modstandsbevægelsen, men det var sjældent noget, der blev talt meget om derhjemme. Erfaringerne lå ofte som en tavs viden i familien og kom i stedet til udtryk gennem handling: pligtfølelse, deltagelse i Hjemmeværnet og en klar forståelse af, at frihed ikke var en selvfølge.

Skydebanen og våben i Grejs

I Grejs fandtes der dengang en skydebane, som blev brugt flittigt af både skytteforeninger/jagtforeninger og Hjemmeværnet. Se markering på kortudsnittet.

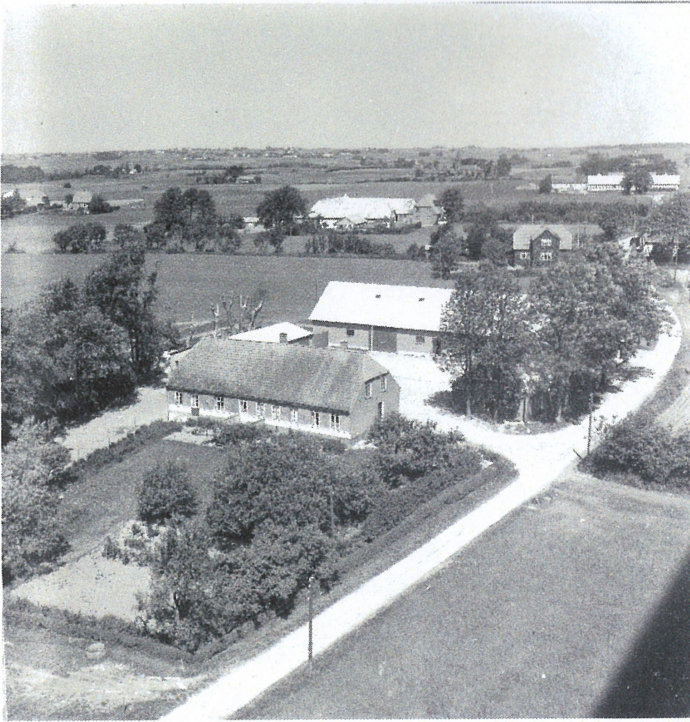
Ejeren af skydebanens areal var Jens Michael Mikkelsen på Vesterbygård. Han indgik i 1964 en lejeaftale med Forsvarets Bygningstjeneste om brug af skydebanen og med etablering af nødvendige installationer og kørevej mv. til banen.

Skydebanen var godkendt til militære våben og lå beskyttet i terrænet, så skydningen kunne foregå sikkert. Skydebanen er i dag nedlagt, men var dengang et vigtigt samlingspunkt. For mange drenge (og piger) i området var det en del af hverdagen at færdes omkring skydebanen.

Ved nedkørslen til skoven med skydebanen var der opsat en "flagstang", hvor der blev hejst en stor rød ballon/gummibold op, når der blev holdt skydeøvelser – så var man advaret om ikke at færdes i området.

Våben blev opbevaret aflåst i hjemmene hos folk, der gjorde tjeneste, og børn voksede op med en naturlig respekt for dem. Set med nutidens øjne ville meget af det virke uforsvarligt, men dengang var det almindeligt og socialt accepteret. Man stolede på hinanden – og på opdragelsen.

*Overbygaard på Keglekærvej i 1957
– som havde et hemmeligt
våbendepot på loftet. Ejendommen
er meget forandret i dag og
anvendes som rideskole.*

Skytteforening og Hjemmeværn – to formål - tæt forbundet

Skytteforeningen i Grejs var en civil forening med fokus på skydning som sport og færdighed. I Grejs havde skyttebevægelsen rødder tilbage til slutningen af 1800-tallet, og skydebaner havde gennem tiden haft flere placeringer.

Hjemmeværnet derimod var et frivilligt, militært beredskab, oprettet i 1949 for at kunne støtte forsvaret i krise og krig. Medlemmerne var civile, men organiseret militært og uddannet i våbenhåndtering og lokalkendskab.

Mange af de samme personer var aktive begge steder, og derfor kunne grænserne mellem det civile og det militære opleves som flydende i hverdagen.

Uddannelse, depoter og beredskab

Flere lokale mænd fra Grejs deltog i militær uddannelse i Hjemmeværnet uden for sognet, blandt andet på Bådsmandsstrædes Kaserne i København (hvor Christiania ligger i dag) og i øvelsesområder som Nymindegablejren med Hjemmeværnsskolen. Det var

nødvendigt med kurser og øvelser på skolen for at man kunne fungere som befalingsmænd eller have særlige funktioner i Hjemmeværnet. Under den kolde krig fandtes der desuden lokale våben- og ammunitionsdepoter, ofte diskret placeret på gårde eller i udhuse. Kun få kendte deres præcise placering. Et sådant depot befandt sig på Overbygård på Keglekærvej. Selve depotet var på loftet i stuehuset. I begyndelsen var opbevaringen relativ enkel, men i 1960'erne blev kravene skærpet, og der kom egentlige stålvåbenskabe lokalt.

Ekspllosioner og bortskaffelse af ammunition

Der findes erindringer om kraftige eksplosioner i og omkring Grejs i forbindelse med destruktion af gammel ammunition – blandt andet tysk materiel fra krigens tid. I midten af 1950'erne blev der ifølge beretninger destrueret ammunition i områder som Gormsens Eng. Engen hører til gården Romsdal, se gårnavnet på kortudsnittet. Bragene kunne høres i byen og ruderne i husene klirrede, og der blev truffet forholdsregler med sandsække og afspærring. Episoderne gjorde stort indtryk især på byens drenge, som nød forestillingen, som understregede, at håndtering af ammunition absolut ikke var risikofri.

NATO, lokalkendskab og debat

I 1950'erne og 1960'erne blev Danmarks medlemskab af NATO også diskuteret lokalt i Grejs. Spørgsmålet om samarbejdet med udenlandske soldater vakte blandede følelser og blev taget op i foreningslivet og ved møder, hvor både unge og ældre deltog.

For dem, der selv havde oplevet den tyske besættelse, var tanken om fremmede soldater på dansk jord forbundet med ubehag. Minderne fra krigen var stadig levende, og frygten for igen at miste selvbestemmelse spillede en rolle. Andre mente omvendt, at den kolde krigs spændte situation gjorde det nødvendigt for et lille land som Danmark at stå sammen med andre.

Flere lokale mænd havde i forbindelse med uddannelse og øvelser haft kontakt med udenlandske NATO soldater, blandt andet ved udkommandering til poster i Tyskland. De oplevelser var ofte positive og medvirkede til, at samarbejdet blev opfattet som et fælles forsvar snarere end som en trussel.

I Grejs blev debatten sjældent ført i store ord, men i samtaler mellem naboer og i foreningerne. Fælles var erkendelsen af, at Danmark ikke kunne stå alene, og at det lokale beredskab og Hjemmeværnet var en vigtig del af helheden. Forsvaret af landet begyndte lokalt – med kendskab til området, sammenhold og ansvarfølelse.

---

*Skrevet af Elisabeth Poulsen, Lokalhistorisk Forening, Grejs
Februar 2026.*

Kilder: interview med Arne Nørskov Madsen, Sønderskovgaard i Grejs i januar 2026.

De anvendte billeder og diplomer er i privat eje af Lis og Arne og udlånt til årsskriftet.

Kortudsnittet af det ældre Grejs er taget fra måleblad M3010 Grejs 1970, hentet fra Klimadatastyrelsen.

Luftfoto af Sønderskovgaard er i privat eje af Lis og Arne.

Fotoet af Overbygaard er fra Det Kgl. Biblioteks Luftfotosamling.

Lejeaftalen om skydebanen findes i vores Lokalarkiv og er registreret i Arkiv.dk, som nr. A128.

Der er mange steder på nettet, hvor man kan læse om den kolde krig – f.eks. på Wikipedia.org, lex.dk og Nationalmuseet.

Årsskriftets opsætning v/Kurt Gosvig, Grejs. Tryk: Trekantens Lyntryk, Sydkajen 2, Vejle.

Grejs Lokalhistorisk Forening

Vestermarksvej 13A - 7100 Vejle

www.grejslokalarkiv.dk